

» διὰ τὴν μεγάλην ὀδοποιίαν, ἀναβαίνων δράκοντα
» ὅστις φέρει αὐτὸν εἰς οὐρανούς, ὅπως ἐγκαταβιῶται
» εἰς τὰς αἰωνίους μονάς. »

Καὶ τῶντι, τοσαῦτα ἑκατομμύρια ἀνθρώπων ἐξου-
σιάζουσιν οἱ αὐτοκράτορες τῆς Κίνας, τὸ Κράτος αὐ-
τῶν εἶναι τοσούτῳ ἐκτεταμένον, ὥστε οἱ ἀμαθεῖς ὑπὴ-
καὶ των δὲν πρέπει ἴσως νὰ κατακριθῶσι πιστεύον-
τες ὅτι οἱ ἡγεμόνες αὐτῶν μεθίστανται, ὡς ὁ προφή-
της Ηλίας, εἰς οὐρανόν.

Ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ κρίνωμεν ἐκ
μὲνων τῶν δύο τούτων διδομένων περὶ τοῦ μεγα-
λείου ἀρχηγοῦ τινος ἔθνους, δὲν ἠθέλομεν βεβαίως
διστάσει νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι ὁ τῆς Κίνας εἶναι ὁ
πρῶτος μεταξὺ ὅλων τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν νεωτέρων
ἡγεμόνων διότι, οὔτε αὐτὸ τὸ Ῥωμαϊκὸν Κράτος, ἐπὶ
τῆς λαμπροτέρας τοῦ ἐποχῆς, ὅτ' ἐπέβαλλε τοὺς νό-
μους αὐτοῦ ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον, τὴν Μαυριτανίαν, τὴν
Ἰσπανίαν, τὴν Γαλατίαν καὶ τὰς Γερμανικὰς ἐπαρ-
χίας, δὲν περιλάμβανε τοσαύτην ἑκτασιν γῆς ὅσην
ἡ Κίνα. Ἀλλὰ καὶ σήμερον, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνθρώ-
πων τοὺς ὁποίους ὁ Ἀγγλικὸς κολοσσὸς διοικεῖ διὰ
τῆς ἀκαταμαχῆτου τριαίνης του, καὶ μετ' αὐτὰς τὰς
τελευταίας κατακτήσεις του κατὰ τὴν Κίναν καὶ τὰς
Ἰνδίας, δὲν ἰσοδυναμεῖ οὐδὲ πρὸς τὸ τρίτον τῶν κα-
τοίκων τοῦ Οὐρανίου Βασιλείου.

Ἐὰν ὁμῶς σταθμίσωμεν τὸ μεγαλεῖον ἡγεμόνος τι-
νὸς διὰ τῶν ἀγαθῶν ἔργων τὰ ὅποια πράττει, διὰ
τοῦ ζήλου του ὑπὲρ τῆς προόδου τῶν γραμμάτων,
τῶν ἠθῶν καὶ τῆς βιομηχανίας, καὶ διὰ τῶν παρα-
δειγμάτων τῆς τιμῆς, τῆς ἀνιλοκερδείας, καὶ τῆς πρὸς
τοὺς νόμους ἀγάπης ὅσα δίδει πρὸς τὸν λαόν του,
τότε οἱ αὐτοκράτορες τοῦ ἀπεράντου Κράτους τῆς
Κίνας πρέπει νὰ συγκριθῶσι μετὰ τῶν ἡγε-
μόνων ἐκείνων οἵτινες, κατὰ διαφόρους ἐποχὰς καὶ
κατὰ διαφόρους τόπους, διέκρεψαν εἴτε ἐπὶ κακίᾳ εἴτε
καὶ ἐπὶ ἀρετῇ, ἀκολουθεῦντες ἀπλῶς τὰς ὁρμὰς τῆς
φύσεως. Ἀπὸ τοῦ Φου-Χι μέχρι τοῦ Τάο Κουάγκ,
οὔτινας τὴν εἰκόνα δημοσιεύομεν ἐνταῦθα κατὰ τὸ
πρωτότυπον τὸ ἀνά χειρὰς τοῦ γνωστοῦ παρ' ἡμῶν Κ.
Λαγγρενέ, πάλαι μὲν πρέσβευς τῆς Γαλλίας ἐν Ἀθή-
ναις, μετὰ ταῦτα δὲ ἀντιπροσώπου αὐτῆς ἐν Πεκί-
νῳ, ἐβασιλεύσαν διακόσιοι ἐβδομήκοντα αὐτοκράτορες,
ἐξ ὧν οἱ πλεῖστοι ἦσαν τυραννικοί, σκληροὶ καὶ διε-
φθαρμένοι.

Οἱ κάτοικοι τῆς Κίνας, θεωροῦντες τοὺς αὐτοκρά-
τορας τῶν ὡς ἀντιπροσώπους τοῦ οὐρανίου βασιλείου
ἐπὶ τῆς γῆς, τοὺς λατρεύουσιν ὡς ἄλλους θεούς. Ἰ-
δοὺ διὰ τί τοὺς ὀνομάζουσιν υἱοὺς τοῦ οὐρανοῦ, καὶ
ἀρχηγούς προαιωνίους. Ἐντεῦθεν πηγάζει καὶ ἡ ἄ-
κρα ὑποταγὴ εἰς τὰς θελήσεις αὐτῶν, ὅσον τυραννι-
καί, ὅσον ἀδικοί, ὅσον ἀτιμωτικά καὶ ἂν ᾖσιν.

Ὅταν οἱ αὐτοκράτορες τῆς Κίνας ἀναβαίνωσιν εἰς
τὸν θρόνον, ἀποβάλλουσι τὸ ὄνομα τῶν, καὶ λαμβά-
νουσιν ἀντ' αὐτοῦ ἄλλο σημαντικὸν ἰδέας τινός. Οὕτω
π. χ. Τάο-Κουάγκ, σημαίνει ὄν ἑλ.λαμπρόν. Ἄλλοι
πρὸ αὐτοῦ ὀνομάσθησαν νόμοι τοῦ οὐρανοῦ, ἀρεταί
ἄμωμοι, δικαιοσύνη ἀπόλυτος καὶ τὰ τοιαῦτα. Οὐδ'
αὐτοὶ οἱ γονεῖς τῶν δὲν ἔχουσι τὴν ἄδειαν νὰ τοὺς

καλῶσι πλέον διὰ τοῦ ἀρχαιοτέρου ὀνόματος. Ἐάν
ποτε ἐρωτήσῃς κάποιόν τινα τῆς Κίνας ὅποιον τὸ
ὄνομα τῆς οἰκογενείας τοῦ βασιλεύοντος, πρὶν σὲ ἀπο-
κριθῇ στρέφει τὰ βλέμματα περὶ αὐτὸν φοβούμενος
μὴ τὸν ἀκούσῃ κἀνείς.

Ὁ ἡμέτερος Ταο-Κουάγκ ἐγεννήθη τὸ 1780. Κατὰ
τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ βίου του ἔζησε σχεδὸν ἄγνωστος,
ὅχι μόνον διότι ἦτο δευτερότοκος, ἀλλὰ καὶ διότι ἡ
φύσις ἐράνη φειδωλή πρὸς αὐτόν· ἀλλὰ περὶ τὸ 33
ἔτος τῆς ἡλικίας του, φανεύσας παντοδύναμόν τινα
εὐνοῦχον τοῦ πατρὸς του, ὅστις συναθροίσας περὶ τὰ
ἀνάκτορα πλήθη πολλὰ, ἐπροσπάθει τοῦτον μὲν νὰ
σφάζῃ, νὰ σφετερισθῇ δὲ αὐτὸς τὸν θρόνον, ἀπέκτησε
φῆμην πολλήν, καὶ εἴλκυεν ἰδίως τὴν εὐγνωμοσύνην
τοῦ πατρὸς του. Ἀνηγορεύθη δὲ αὐτοκράτωρ τὸ 1820
ἀποθανόντος τοῦ πρωτοτόκου ἀδελφοῦ του.

Ὀκτὼ ἔτη μετὰ τὴν ἀνάβασίν του εἰς τὸν θρόνον,
ἐξεβράχη ἐπανάστασις φοβερά κατ' αὐτοῦ. Μετὰ πολ-
λὰς μάχας, ἐθριάμβευσαν ἐπὶ τέλους τὰ στρατεύμα-
τά του, καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἀποστατῶν ζωγρηθεὶς
κατεδικάσθη εἰς τὸν διὰ τοῦ πυρὸς θάνατον. Ἐκτὴ
λοιπὸν ζῶν, καὶ ἡ κόνις του ἐρρίφθη ἐντὸς τοῦ πο-
ταμοῦ τοῦ ρέοντος διὰ τοῦ Πεκίνου. Ἡ αὐτὴ ποινὴ
ἐπεβλήθη, κατ' ἐρήμην ὁμῶς, καὶ ἐφ' ὅλων τῶν συγγε-
νῶν του μέχρι τοῦ ἐννάτου βαθμοῦ· διότι, κατὰ τοὺς
ὅρους τοῦ πρῖνικοῦ κώδικος τῆς Κίνας, οἱ συγγενεῖς
τῶν βασιλοκτόνων ἢ τῶν ἀποστατούντων κατὰ τῆς
βασιλευσούσης οἰκογενείας τιμωροῦνται διὰ θανάτου,
καὶ ἂν δὲν ᾖσι συναίτιοι, ἐξαιρουμένου μόνου τοῦ ἀ-
νακλύφαντος τὴν συνωμοσίαν.

Ἡ βασιλεία τοῦ Ταο-Κουάγκ θεωρεῖται ἀξιοση-
μείωτος διότι ἐπ' αὐτῆς συνέβη ἡ πρώτη ἐνοπλος συμ-
πλοκή μετὰξὺ Εὐρώπης καὶ Κίνας. Ὅλοι ἐνθυμούμε-
θα τὸν πόλεμον τὸν ὅπου ἐπροκάλεσαν οἱ Ἀγγλοὶ
ἐπιμένοντες νὰ εἰσάγωσιν ὅπιον εἰς τὴν Κίναν, καθ'
ὃν κατετρόπωσαν τὸν στρατὸν τοῦ Οὐρανίου αὐ-
τοκράτορος, καὶ ἐκυρίευσαν τὴν ἀπέραντον νῆσον Χόγκ-
Κόγκ, τὴν ὁποίαν κατέχουσιν ἔκτοτε. Πολλοὶ λέγου-
σιν ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ δὲν ἔμαθε πώποτε τὴν ἥτταν
τῶν στρατευμάτων του.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ.

ΧΑΡΑΚΤΗΡ ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΠΟΛΕΩΣ. — Η ΝΕΩΤΕΡΑ ΠΟΛΙΣ.

(Συνέχεια. Ἰδε Φυλ. 32.)

Αἱ μαθηματικαὶ καὶ ἀστρονομικαὶ γνώσεις αἱ λαμ-
πρόνασαι τοσούτον τὴν Ἀλεξάνδρειαν ποσῶς δὲν εἶνε,
ὅ,τι καὶ ἂν λέγουν, κληρονομία ἣν ἔλαβεν αὕτη πα-
ρὰ τῶν ἀγιαστηρίων τῆς Αἰγύπτου· οἱ ἀρχαῖοι ἐκῆ-
ρυξαν τοὺς Αἰγυπτίους ἐρευρετὰς τῆς γεωμετρίας,

διότι αἱ πλημύραι τοῦ Νείλου καθίστων ἀναγκαῖον τι τῶν ἰδιοκτησιῶν ἀκριβές, καὶ συχνάκις ἐπαινούμενον· ἀλλ' ἡ γεωμετρία αὕτη περιοριζομένη εἰς τὰς πρακτικὰς ἐργασίας τῆς χωρομετρίας, οὐδὲν εἶχε κοινόν μετὰ τῆς ἐπιστήμης τῆς σπουδαζομένης εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἰταλίας· δὲν βλέπομεν νὰ ἔφορην αὕτη τοὺς Αἰγυπτίους εἰς ἀνακαλύψιν τινὰ οἷα ἡ τοῦ τετραγώνου τῆς ὑποτενύσεως, μεταξὺ τῶν πολυαρίθμων εἰκόνων τῶν κατακαλυπτομένων τὰ μνημεῖα οὐδὲν εὐρίσκεται ὁμοιάζον σχῆμα τῆς γεωμετρίας. Ἐάν τις τῶν ἱερέων ἐκείνων ὧν τὰ ὀνόματα ἀναγινώσκουμεν γεγραμμένα εἰς τοὺς τάφους τῶν ἡγεωμέτρων, ἡ δὲν θὰ ἔμενεν ἐπὶ τινος τῶν τειχῶν τοῦ τάφου τοῦ ὅπου συνήθως ζωγραφίζουσιν τὰς ἐπὶ τῆς ζωῆς ἐργασίας τοῦ ἀποθανόντος εἰκῶν τις τῶν σπουδῶν του, σημειόν τι τῶν ἀνακαλύψεων του, ὡς ὁ Ἀρχιμήδης ἐχάραξεν ἐπὶ τοῦ μνημείου του τὴν σχέσιν τοῦ κυλίνδρου πρὸς τὴν σφαῖραν, ὅπερ εἶδεν ὁ Κικέρων εἰς Συρακοῦσας; Ὡς δὲ τῆς γεωμετρίας οὕτω καὶ τῆς ἀλγεβρας οὐδὲν ἴχνος σώζεται παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις, καὶ ἕως ὅτου νὰ εὕρεθῇ, πρέπει νὰ ἀρήτουμεν εἰς τὸν Διοφάντην τὴν τιμὴν τῶν θεωρημάτων του, καὶ νὰ ἀναγνωρίσωμεν ὅτι εἰς τὴν ἀλγεβραν, ἐκτὸς τοῦ ὀνόματος ὅπερ εἶναι ἀραβικόν, πᾶν τὸ μὴ Ἑλληνικόν εἶνε Ἰνδικόν.

Ὅσον διὰ τὴν γεωγραφίαν ἥς πατὴρ ἐγένετο ὁ Πτολεμαῖος, δὲν εἶναι πιθανόν οἱ Ἀλεξανδρεῖς νὰ ὤφειλον πολὺ κατὰ τοῦτο εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς Αἰγύπτου· οἱ ἀρχαῖοι Αἰγύπτιοι φαίνεται νὰ περιφρόνουν ἐπίσης ὡς καὶ οἱ Σινοὶ (κινέζοι) τὸ ἐπίλοιπον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους· καὶ καθὼς οἱ Σινοὶ διὰ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἐκφράσεως ὀνομάζουσιν τὸ κράτος τῶν καὶ τὸ πᾶν βλάκηνρον, οὕτω καὶ οἱ Αἰγύπτιοι μετὰχειρίζοντο ἐν καὶ τὸ αὐτὸ σημείον. Αἱ δύο χώραι, διὰ νὰ ἐκφράτουν τὰς δύο διαιρέσεις τῆς Αἰγύπτου καὶ τὰς δύο ζώνας ἐξ ὧν σύγκειται τὸ πᾶν· ἐν τινὶ εἰκόνι ἀξία περιεργείας ἐφ' ἧς παρίστανται παλλαὶ φυλαὶ κατ' αὐτοὺς βάρβαροι, καὶ ἐν ἧ οἱ γλαυκῶπες ἄνθρωποι, δηλ. οἱ πρόγονοι ἡμῶν ἔχουσι τὴν τιμὴν νὰ συγκαταλέγωνται μετὰ τῶν μαύρων, οἱ Αἰγύπτιοι διακρίνονται διὰ τῆς ὀνομασίας ἀνθρώπου, ῥόμι. Ὡστε Ἀνθρώπος καὶ Αἰγύπτιος ἦσαν συνώνυμα· οἱ θεωροῦντες τὸν κόσμον ὑπὸ τοιαύτην ἐποψὶν μετρίως φροντίζουσι περὶ τῶν ξένων ἐθνῶν, καὶ ὀλίγον διατίθενται εἰς γεωγραφικὰς ἐρεῦνας.

Ἀλλ' ὅμως αἱ σχέσεις αἱ τὸ ἐμπόριον καὶ ὁ πόλεμος κατέστησαν μετὰ τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων καὶ διαφόρων ἐθνῶν Ἀσιατικῶν, σχέσεις ἀποδεικνύμεναι ἐκ τῶν μνημείων, ἔπεται νὰ ἐδώκεν αὐτοῖς γνώσιν τινὰ περὶ τῶν εἰρημένων ἐθνῶν· ἀλλὰ μέχρι τίνος ἡ γνώσις αὕτη ἐξετείνετο; Ὁ Κ. Γοσσελὶν εἶδεν εἰς τοὺς γεωγραφικοὺς πίνακας τοῦ Ἐρατοσθένους καὶ τῶν διαδόχων του ἀντίγραφα κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον διορθωμένα πινάκων πολὺ ἀρχαιοτέρων καὶ ὧν αἱ ἀποστάσεις ἀπεδείκνυνον, κατὰ τὸν σοφὸν τοῦτον, ὅτι ἡ γεωγραφία εἶχε καταστήσῃ ποτὲ εἰς βαθμὸν τελειότητος ὃν τὰ Εὐρωπαϊκὰ ἔθνη δὲν εἶχον φθάσῃ

εἰσέτι μέχρι πρὸ ἑκατὸν πενήκοντα ἐτῶν (1)· ἀλλ' ὅμως φαίνεται ἐκ τούναντίου ὅτι ὁ Ἐρατοσθένης καὶ οἱ γεγράφοι τῆς ἐποχῆς του ἐπανελάμβανον τὰς ἀπάτας τῆς ποιητικῆς κοσμογραφίας τῶν Ἑλλήνων (2)· ἂν καὶ ἡ διακεκαυμένη ζώνη ἀρχεται εἰς Φιλὰς, ἂν καὶ τὰ μνημεῖα τῶν Φαραῶ εὐρίσκωνται κατὰ τὸ κέντρον τῆς ζώνης ταύτης, οἱ γεγράφοι ἔθετον εἰς τοῦτο τὸ μέρος ὠκεανὸν τῆς φαντασίας τῶν πέραν τοῦ ὁποίου ἦν ἡ Ἀντίχθων, ἡ γῆ δηλ. ἡ ἀντίθετος εἰς τὴν ἡμετέραν· αὗται αἱ γεγενηκυῖαι Ἑλληνικαὶ δοξασταὶ ἐπεκράτησαν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ μέχρι τοῦ Ἰππάρχου· οὗτος μετεσκεύασε τὴν γῆν ἐπὶ νέου σχεδίου, καὶ προσεγγίσας ὑπὲρ τὸ δέον τὸ ἀνατολικὸν μέρος πρὸς τὸ δυτικὸν τῆς στερεᾶς, ἔδωκεν εἰς τὴν ἐπιστήμην τὴν νέαν ἐκείνην καὶ ἐπωρελὴ πλάνην ὑφ' ἧς παροτρυνθεὶς ὁ Κολόμβος, νὰ ζητήσῃ τὴν Ἀσίαν, ἀπήντησε τὴν Ἀμερικὴν (3)· εἴτε πλάνας εἴτε προόδους, ἡ Ἀλεξανδρινὴ γεωγραφία ὤρειλε τὰ πάντα εἰς ἑαυτὴν, καὶ οὐδὲν εἰς τὰς ἀρχαίας Αἰγυπτιακὰς γνώσεις αἵτινες ἂν ἦσαν τοιαῦται ὥστε νὰ τὴν φωτίσωσι, θὰ τὴν ἐφώτιζον ταχύτερον, καὶ θὰ ἐξήλειφον ἀπ' αὐτῶν τὰς μυθώδεις χιμαίρας τῆς κοσμογραφίας τῶν Ἑλλήνων εἰς αἱ ἀπειπλανήθη μέχρι τοῦ Ἰππάρχου (4).

Ἐξ ἀπατῶν τῶν ἐπιστημῶν εἰς τὴν ἀστρονομίαν ὑπετέθη ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Αἰγύπτιοι προώδευσαν μᾶλλον· ἀπ' ἑτέρου δὲ μέρους ἐπειδὴ ἐφάνη ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ ἀστρονομία ἔλαβεν ἐν μιᾷ τῶν πόλεων τῆς Αἰγύπτου ἀναπτύξεις ἀγνώστους μέχρι ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, ἀπεδόθη ἔτι καὶ τότε εἰς τὴν Αἰγύπτου ἡ τιμὴ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιστήμης, καὶ ἐπιστεύθη ἀρχαιοτάτη τις καὶ εἰς ἄκρον προκεχωρημένη ἀστρονομία ἥς αἱ εἰκονικαὶ καὶ πρὸ πάντων αἱ ζωδιακαὶ παραστάσεις ἦσαν μυστηριώδεις, καὶ ἥτις ἀνευ τούτου θὰ μετεδίδετο εἰς τοὺς Ἕλληνας παρὰ τοῦ Πλάτωνος, παρὰ τοῦ Εὐδόξου καὶ παρὰ τῶν Ἀλεξανδρέων. ἀλλὰ καὶ εἰς ταύτην ἔτι τὴν περίστασιν ἡ δεισιδαιμονία ἐκείνη ἦν ἐνέπνεον τὸ ὄνομα τῆς ἀρχαίας Αἰγύπτου καὶ ἡ φήμη τῶν μυστηριωδῶν αὐτῆς γνώσεων ἐξηπάτησε καλὰ καὶ μεγάλα πνεύματα· ἀλλὰ πρέπει νὰ παύσωμεν πλὴν τοῦ νὰ ἀπατώμεθα διὰ δύο λόγους· πρῶτον διότι οἱ Αἰγύπτιοι οὐδέποτε εἶχον τὰς ἀποδοθεῖσας αὐτοῖς ἀστρονομικὰς γνώσεις, καὶ δεύτερον διότι δὲν φαίνεται νὰ ἔλαβον παρ' αὐτῶν πολλὰς γνώσεις οἱ ἀστρονόμοι τῆς Ἀλεξανδρείας.

Ἐν τῶν μεγάλων ἐπιχειρημάτων τῶν προταθέντων ὑπὲρ τῆς ἀρχαίας ἐπιστήμης τῶν Αἰγυπτίων ἀστρονόμων, ἦν αἱ ζωδιακαὶ παραστάσεις αἱ φαινόμεναι ἐπὶ διαφόρων ναῶν τῆς Αἰγύπτου καὶ κυρίως εἰς τὸ Δεν-

(1) Ἀπομνημ. Ἀκαδημ. T. 9'. σελ. 115—6.

(2) Ἀστρονόμος, Ἐφημ. τῶν σοφῶν, 1831, 476.

(3) Ἀπομνημ. Ἀκαδημ. T. 9'. 210.

(4) Ὡς σημειώσωμεν μόνον ὅτι ἡ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον εὐτυχὴς ἀπόπειρα αὐτὴ νὰ εὕρεθῃ μέτρον τῆς γῆς ἐπαχειρίσθη, κατὰ τὴν Κ. Γοσσελὶν καὶ κατὰ τὴν συνομολογίαν τοῦ Κ. Αετρόνου, πρὶν εἶτι τῆς σχολῆς τῆς Ἀλεξανδρείας, ἀλλὰ, ἐπειδὴ δὲν ἀπαρτίσθη εἰσέτι ἐν τούτῳ ἐδοκιμάσθη εἰς τὴν Αἰγύπτου ἡ ἀλλαχού, οὐδὲν βέβαιον συμπέρασμα δύναται νὰ ἐξαχθῇ ὅπερ τῶν γεωγραφικῶν γνώσεων τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων. Διτ. T. 6'. Ἐφημ. τῶν σοφῶν, 1827, 97.

δεράχ'· ἀλλὰ σήμερον ἡ μεγάλη ἀρχαιότης τοῦ ζωδια-
κοῦ τούτου μένει ἀνυπόστατος, μάλιστα ἀπ' οὗτου ὁ
Χαμπολλίων ἀνέγνω τὰ ὀνόματα τοῦ Τιβερίου καὶ
τοῦ Νέρωνος καθαρώτατα γεγραμμένα δι' ἱερογλυφι-
κῶν ἐπὶ τοῦ μνημείου ἐκείνου ὅπερ ἔπρεπε νὰ ᾔη
κατὰ πολλὰς χιλιάδας ἐνιαυτῶν προγενέστερον τῶν
ἱστορικῶν μνημείων· τὸ περὶ τούτου διαριλονεικόμε-
νον σήμερον ζήτημα μεταξύ δύο ἐξόχων σοφῶν, τοῦ
Κ. Βιότου καὶ τοῦ Κ. Αστρόννου εἶνε ἄλλης φύσεως
καὶ θὰ τὸ εὖρω φυσικώτερον εἰς τὸ Δευδεράχ'· ἐπὶ τοῦ
παρόντος ἀρκεῖ νὰ θέσω ὡς βέβαιον, προστεθεῖται τῇ
ἐπιστήμῃ ὑπὸ τοῦ Κ. Αστρόννου, ὅτι πρὶν τῆς Ἑλλη-
νικῆς ἐποχῆς δὲν ὑπῆρξε ζωδιακὸς εἰς τὴν Αἴγυπτον
(1). πρὸς τούτοις δὲ οὔτε τηλεσκοπίον οὔτε ἀστρολά-
βος εὐρέθη ἢ πραγματικῶς ὑφιστάμενα ἢ κεχρησμέ-
να εἰς τοὺς τάφους εἰς οὓς εὐρέθησαν τοσαῦτα, καὶ
ἐπὶ τῶν τοίχων ἐρ' ὧν παρίστατο πᾶν ὅ,τι ἐχρησί-
μευσεν εἰς τὸν τεθνεῶτα ἐπὶ ζωῆς του· τέλος ἀπε-
δείχθη ἀνυπαρκτος καὶ ἡ ἀρχαία ἐκείνη Αἰγυπτιακὴ
σφαῖρα ἢ παριστάσα τὴν κατάντασιν τοῦ οὐρανοῦ
1400 ἔτη π. χ. ἡ σφαῖρα ἦν, ἂν ὑπῆρχεν, ὁ Εὐδόξος
θὰ τὴν εἶδεν, εἰς ἣν τὴν ὑπαρξίν ἐπίστευσεν ὁ Νεύ-
θων, ὁ Φρερέτος καὶ ὁ Βαλλύς, καὶ ἦν ὁ ἄνεμος τῆς
κριτικῆς διὰ παντός κατεστύντριψεν (2).

Περὶ τῆς ἀστρονομικῆς μαθήσεως τῶν ἀρχαίων
Αἰγυπτίων δύναμαι νὰ ἀναφέρω ἐκφράσεις λίαν πε-
ρρηκτικὰς τοῦ ἱστοριογράφου τῆς ἐπιστήμης Κ. Δε-
λάμβρου, ὡς π. χ. τὰς ἐξῆς. «Οἱ Αἰγύπτιοι ἦσαν
ἀστρονόμοι τοσοῦτον ὅσον ἐχρειάζετο διὰ νὰ ᾔη α-
γύρται. » δύναμαι προσέτι νὰ ἀναφέρω λόγους αὐστη-
ροῦς τοῦ Κ. Αστρόννου, ἀλλὰ περιορίζομαι μόνον εἰς
τὴν μαρτυρίαν τοῦ Κ. Βιότου, διότι ὁ Κ. Βιότος
εἶνε ἐκ τῶν περιφημοτέρων ἡμῶν ἐπιστημονικῶν, καὶ
διότι ἐφάνη ὅτι ὑπὲρ ἄλλους ἐχορήγησεν ἐκτασιν εἰς
τὴν ἀστρονομικὴν μάθησιν τῆς ἀρχαίας Αἰγύπτου. Ἰ-
δοὺ εἰς ὁποῖα ὅρια αὐτὸς ὁ ἴδιος τὴν περιορίζει. «Καί-
τοι ἀναγνωρίζοντες, λέγει, τὴν παντελὴ ἐλλείψιν ἐρ-
γαλείων καὶ ὠρισμένων μεθόδων εἴτε διὰ τὴν παρα-
τήρησιν, εἴτε διὰ τὸν τριγωνομετρικὸν ὑπολογισμόν,
πρέπει νὰ ἀποδώσωμεν ὁμῶς εἰς τοὺς ἀρχαίους λαοὺς
τῆς Χαλδαίας καὶ τῆς Αἰγύπτου, πᾶν ὅ,τι μακρὰ
καὶ ἐνδελεχῆς μελέτη τῶν φαινομένων δύναται νὰ χο-
ρηγήτῃ » (3). ἀρκοῦν οἱ ἔμπροθε οὗτοι λόγοι πρὸς
τὸ θέμα ὅπερ ὑπεραπίζομαι. δὲν ὑπῆρξαν ἄρα ἐν Αἰ-
γύπτῳ πρὸ τῶν Ἑλλήνων, οὔτε ἐργαλεῖα, οὔτε μέ-
θοδοι ὠρισμέναι διὰ τὴν παρατήρησιν, ἢ διὰ τὸν τρι-
γωνομετρικὸν ὑπολογισμόν· ἐπὶ Ἰππάρχου μόνον ἄρ-
χεται ἡ χρῆσις τοῦ ὑπολογισμοῦ τούτου, καὶ ἀνευ-
τούτου, ὡς λέγει ὁ Δελάμβρος, δὲν δύναται νὰ ὑπάρ-
ξῃ ἀληθὴς ἀστρονομία· ἀλλὰ ὁ Ἰππάρχος οὐδὲν εἶνε
δυνατὸν νὰ ἐδυνείσθῃ παρὰ τῆς ἀρχαίας Αἰγύπτου,
διότι πιθανῶς οὐδέ ἤλθε ποτέ εἰς Ἀλεξάνδρειαν· ὁ
Πτολεμαῖος ὅστις ἔζησεν ἐν ἐκείνῃ τῇ πόλει, ὀφείλει

πολὺ εἰς τὸν Ἰππάρχον καὶ οὐδὲν εἰς τοὺς ἀρχαίους
Αἰγυπτίους, διὸ καὶ οὐδέ μνημονεύει ποτέ τὰς πα-
ρατηρήσεις των· ἀναφέρει τρεῖς ἐκλείψεις παρατηρη-
θείσας εἰς Βαβυλῶνα καὶ οὐδεμίαν εἰς Αἴγυπτον.

Ἡ ἐφεύρεσις τῆς ἀστρολογίας ἥτις συνδέεται μετὰ
τῶν ἀρχῶν τῆς ἀστρονομίας δὲν εἶνε γέννημα βέβαιον
τῆς ἀρχαίας Αἰγύπτου, ἀλλὰ μᾶλλον φαίνεται τῆς
Χαλδαίας. Χαλδαῖος καὶ ἀστρολόγος ἦταν συνώνυμα,
καὶ ὁ Αἰγύπτιος Φίλων ἐπαναλαμβάνει πολλάκις ὅτι
οἱ Χαλδαῖοι ἐφεύρον τὴν ἀστρολογίαν.

Τὸ βεβαιοτέρον ὄωρον ὅπερ ἡ ἀρχαία ἀστρονομία
τῆς Αἰγύπτου παρέσχεν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, καὶ
ἀπ' αὐτῆς εἰς τὴν Ῥώμην καὶ εἰς πᾶσαν τὴν Εὐρώ-
πην εἶνε ὁ σήμερον ἐν χρῇ τῃ μεταξὺ ἡμῶν ἐνιαυτὸς
ὃν ὀνομάζομεν Ἰουλιανόν, ἀλλ' ὃν δικαιοτέρον ἦν νὰ
ὀνομάζωμεν Αἰγυπτιακόν· ὁ ἐκ τριακοσίων ἐξήκοντα
πέντε ἡμερῶν καὶ ἐνὸς τετάρτου ἐνιαυτὸς εἶνε γέν-
νημα τῆς Αἰγύπτου, ὡς καὶ ὁ Κ. Αστρόννος τὸ ἀνε-
γνώρισε· πασίγνωστον εἶνε ὅτι ὁ Καῖσαρ δι' ἀστρο-
νόμου τῆς Ἀλεξανδρείας μετερῶνισε τὸ ἡμερολό-
γιον εἰς ὃ ἔδωκε τὸ ἴδιον αὐτοῦ ὄνομα· ἄρα τὸ ἀλη-
θὲς ἀστρονομικὸν δικαίωμα τῆς ἀρχαίας Αἰγύπτου,
ἡ κληρονομία δι' ἣς πραγματικῶς μᾶς ἐπληροδότη-
σεν εἶνε τὸ ἡμερολόγιον.

Ἡ ἱατρικὴ καὶ ἡ χειρουργία, ἐξ ἴσου ὡς καὶ πᾶσα
ἄλλη ἐπιστήμη, ἐλάμπρυναν τὴν Ἀλεξάνδρειαν· ὁ Ἰε-
ρόφυλος καὶ ὁ Ἑρασιόστρατος κατέστησαν ἐκεῖ σχολὴν
ἥτις ἐμελλε νὰ φέρῃ τὸ ὄνομα τῆς περιβοήτου ἐκείνης
πόλεως. ὁ Γαληνὸς ἐσπούδασεν ἐν αὐτῇ καὶ ἐν αὐτῇ
συμβουλεύει νὰ σπουδάζωσι τὴν ἀνατομίαν. Ἡ χειρουργία
προώδευσεν εἰς τὴν σχολὴν ἐκείνην καὶ ἔλαβε πο-
λυτίμους τελειοποιήσεις· πρὸ πάντων δὲ ἡ λιθοτομία
εἰς οὐδενὰ τόπον ἐτελείτο τοσοῦτον ἐπιτηδεῖως ὡς εἰς
τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Αἱ διδασκαλίαι τῆς Αἰγύπτου
συντελέσαν ἄρα κατὰ τι εἰς τὰς προόδους τῆς ἱα-
τρικῆς σχολῆς τῆς Ἀλεξανδρείας; πιθανόν, ἐπειδὴ ἡ
Αἰγυπτιακὴ ἱατρικὴ ἦν ἐν μεγάλῃ ὑπολήψει παρὰ τοῖς
ἀρχαίοις. Ὁ Ἡρόδοτος ἀναφέρει ἰατροὺς ἀφοσιωμέ-
νους εἰς μίαν μόνην εἰδικὴν νόσον, καὶ κατὰ τὸν Μα-
νέθωνα, εἰς τῶν πρώτων βασιλέων τῆς Αἰγύπτου
ἔγραψε βιβλίον ἱατρικῆς· ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἐμεγα-
λοποίησαν τὴν ὑπὸ τῆς ἱατρικῆς κατεχομένην θέσιν
εἰς τὴν Αἰγυπτιακὴν κοινωνίαν· ἐδιδάκωσαν, π. χ.
ὅτι εἰς τὴν Αἴγυπτον συνταγαὶ ἱατρικαὶ καὶ περιγραφαὶ
νότων ἐκάλυπτον τοὺς τοίχους τῶν ναῶν (1)· ἀλλ'
ὁμῶς εἶνε βέβαιον ὅτι οὔτε ὁ Χαμπολλίων οὔτε ἄλ-
λος τις εἶρε μέχοι τοῦδε ἐπ' αὐθεντοῦ τοίχου ναοῦ οὔτε
συνταγὴν οὔτε περιγραφὴν τινὰ νόσου· μόνον κτηνια-
τροὶ ἐπισκεπτόμενοι ζωᾷ ἐφάνησαν ἐξεικονισμένοι ἐπὶ
τῶν τάφων, οὐδέποτε δὲ ἱατροὶ ἐπισκεπτόμενοι ἀν-
θρώπους. εὔρον εἰς διάφορα μουσεῖα τῆς Εὐρώπης,
ἐπὶ πολλῶν ἐκατοντάδων ἐπιτομῶν λίθων τὰ ὀνό-
ματα τῶν διαφόρων ἐπαγγελημάτων ἢ τῶν ἀποθανόν-
των ἢ τῶν μελῶν τῆς ἐικογενείας των· ἀπῆντησα ἱε-
ρεῖς, ἀξιωματικούς, δικαστάς, ἀλλ' οὐδέποτε ἱατροὺς

(1) Ἀπομνημ. Ἀκαδημ. 16'. 113.

(2) Αστρόννου, Ἐρημ. τῶν Σοφῶν, 1841, 72.

(3) Ἐδημ. τ. Σοφ. 2'. 561.

(1) Δεξικλόν τῶν ἱατρικῶν ἐπιστημῶν, T. 32', σ. 111.

Άγνωστον εἶνε εἰσέτι πῶς ἡ λέξις ἱατροὺς ἐλέγετο εἰς τὴν Αἰγυπτιακὴν γλῶσσαν, καὶ διὰ τίνων ἱερογλυφικῶν ἐσημαίνετο τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο· δὲν ἐξάγω ἐκ τούτου ὅτι δὲν ὑπῆρξαν ἱατροὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Αἰγυπτίοις, ἀλλὰ μόνον ὅτι ἡ ἱατρικὴ οὔτε ἐτιμᾶτο οὔτε ἐσπουδάζετο παρ' αὐτοῖς τοσοῦτον ὅσον ἐνομίσθη, ὅπως δὲ καὶ ἂν ᾤ, ὅσοι ἐμελέτησαν βαθύτερον τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς ἱατρικῆς, ὁμογνωμόνως σταχάζονται ὡς καὶ ἐγὼ, ὅτι ἡ σχολὴ τῆς Ἀλεξανδρείας ἦν συνέχεια καὶ ἀνάπτυξις μεγαλοπρεπῆς τῆς Ἱπποκρατικῆς σχολῆς.

Ἴσως ἐνθυμούμενοι ὅτι οἱ πρῶτοι ἱατροὶ τῆς Ἀλεξανδρείας, Ἱερόφιλος καὶ Ἐρασίστρατος θεωροῦνται ὡς δόντες τὸ παράδειγμα τοῦ ἀνατέμνειν ἀνθρώπινα σώματα, δυνάμεθα νὰ πιστεύσωμεν ὅτι αἱ προπαρασκευαί τῆς ταριχεύσεως ἐγέννησαν τὴν ἰδέαν τῆς ἀνατομῆς· ἀλλ' αὕτη ἡ εἰς ἄκρον ἀμφίδολος καὶ κατὰ πολλὰ ἔμμεσος ἐπιρροὴ τῆς Αἰγύπτου φαίνεται ἐπιρροὴ μᾶλλον τυχαία παρὰ ἐπιστημονική· ἐν ἐνὶ λόγῳ ἡ Ἑλληνικὴ σχολὴ τῆς Ἀλεξανδρείας διαμένει εἰς τὴν κυριότητα τῆς ἱατρικῆς τῆς ὡς καὶ τῆς ἀτρονομίας τῆς καὶ ἔτι πληρέστερον.

Πρέπει ὡσαύτως νὰ ἀποδώσωμεν καὶ εἰς τὴν φιλοσοφίαν τῆς Ἀλεξανδρείας τὰς ὅλως Ἑλληνικὰς τῆς ἀρχῆς, ἐπειδὴ κατὰ τοῦτο μᾶλλον ἴσως παρὰ κατ' ἄλλο τι ἐφάνη ἡ πρόληψις ἐκείνη ἣν ἐγὼ ὀνομάζω Αἰγυπτιακὴν πρόληψιν· ἀναγινώσκων τὰς προσφατοτέρας ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας τῆς Ἀλεξανδρείας, εὐρίσκω ὅτι αὕτη πηγάζει ἐπίσης τοῦλάχιστον ἐκ τῶν Αἰγυπτίων ὡς καὶ ἐκ τῶν Ἑλλήνων (1)· συγγραφεὺς τις εὐυπόληπτος (2) νομίζει ὅτι οἱ πλατωνικοὶ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐδανείσθησαν πολλὰ παρὰ τῆς Αἰγύπτου· ἡ δόξα αὕτη ἐπεκράτησε τοσοῦτον, ὥστε εὐρίσκεται κατατεταγμένη ἀφ' ἑαυτῆς ὑπὸ τὸν κάλαμον τῶν ἱστοριογράφων τῆς φιλοσοφίας, καὶ ἄνευ, οὕτως εἰπεῖν, τῆς εἰδήσεώς των. καὶ ὁ Κ. Κουσίνοσ ὁ ἴδιος δυσκόλως διὰ τῆς ὑψηλῆς του κρίσεως δύναται νὰ ἀντιταχθῇ εἰς τὴν ἐπικρατοῦσαν γνώμην ἣτις πᾶσχει νὰ τὸν εὕρῃ καὶ εἰς ἣν ἀνθίσταται. ἀλλ' ὅμως ἐξ ὧν γνωρίζομεν περὶ τῆς φιλοσοφίας τῆς Ἀλεξανδρείας, ἐξ ὧν ἀρχίζομεν νὰ μαθαίνωμεν ἐκ τῶν μνημείων περὶ τῶν θρησκευτικῶν δοξασιῶν τὸς Αἰγύπτου, δὲν βλέπομεν τὴν ὁμοιότητα ἐκείνην ἣν πολλοὶ παλαιοὶ συγγραφεῖς ἐφαντάσθησαν ὅτι εὗρον, καὶ ἦν οἱ νεώτεροι ἐπὶ ζέ- ναις μαρτυρίαις παρεδέχθησαν ὡς ἀποδεδομένην· τί ἦν τῷ ὄντι ὁ Ἀλεξανδρινὸς ἐκλεκτισμὸς; ἦν ἄρα ἡ Αἰγυπτιακὴ θεολογία; καὶ τί κοινὸν μεταξύ αὐτῶν;

Ὁ ἐκλεκτισμὸς, ὁ τὸσον διωκόμενος σήμερον, εἶνε ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ ὀρθοῦ λόγου εἰς τὴν φιλοσοφίαν. πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἡ σχολὴ τῆς Ἀλεξανδρείας δὲν περιωρίσθη εἰς τὸν φρόνιμον τοῦτον ἐκλεκτισμὸν ὅστις εἶνε ὁ τοῦ Σωκράτους, ἀλλ' ἀντὶ νὰ ζητῇ τὸ ἀληθὲς ἐξ ἐκάστου συστήματος, ἠθέλησε νὰ τὰ συνενώσῃ ὅλα ἡ

μᾶλλον νὰ τὰ συγκεράσῃ μετὰ τοῦ πλατωνισμοῦ, καὶ οὕτως ἐτέλεσε συγχώνευσιν μᾶλλον παρὰ ἐκλογὴν, ὥς ἂν καὶ εἰς τὴν Ἀλεξανδρινῇ ὑπῆρξαν περιπατητικοί, σοῖκοι καὶ ἑως καὶ σκεπτικοί, ὁ πλατωνισμὸς ὅμως ἐπεκράτησε πάντοτε· ὁ πλατωνισμὸς οὗτος δὲν εἶνε ὅλως διόλου ὁ τοῦ Πλάτωνος· πηγάζει ὅμως προφανῶς ἐξ ἐκείνου. εἶνε πλατωνισμὸς ἄλλου αἰῶνος καὶ ἄλλου κόσμου. εἶνε νεοπλατωνισμὸς· ἡ Ἀλεξανδρινὴ φιλοσοφία εἶνε, οὕτως εἰπεῖν, φιλοσοφία νεοελληνικὴ· εἶνε τρόπος τοῦ ὑπάρχειν Ἑλληνικὸς· ἐνώπιον τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Ἀσίας λαμβάνει τάσεις μυστηριώδεις καὶ βάδισμα ἱερατικόν, ἀλλὰ τὸ βάθος τῶν ἰδεῶν μένει Ἑλληνικόν, καὶ τὸ δόγμα ἐκεῖνο τὸ λαμβάνον τὴν μορφήν τῆς ἐκστάσεως εἶνε ὑπέρμετρος ἀναπτύξις τῆς πλατωνικῆς θεωρίας. Ὁ Κ. Κουσίνοσ διώρισε μετὰ μεγάλης ὀρθότητος τὸ ἀφηρημένον ὡς χαρακτῆρα τῆς φιλοσοφίας τοῦ Πλάτωνος· ἀλλὰ, οὐδὲν μέχρι τοῦτο φαίνεται νὰ ᾤ, οὐδὲ ἔπρεπε νὰ ᾤ τοσοῦτον ὀλίγον ἀφηρημένον ὡς τὰ τὰ θρησκευτικὰ δόγματα τῆς ἀρχαίας Αἰγύπτου· χωρὶς νὰ γνωρίζωμεν κατὰ βάθος ἐκεῖνα τὰ δόγματα, αἱ ἐπὶ τῶν τοίχων τῶν ναῶν κεχαραγμέναι μυθολογικαὶ τεχναὶ ἀρχοῦσι διὰ νὰ μᾶς δεῖξωσιν ὅτι μικρὸς τις ἀριθμὸς ἰδεῶν ἀπλουστάτων ἀπετέλει τὴν βάσιν τῆς θρησκείας ἐκείνης ἣς τὸ ἐπικρατέστερον μέρος ἦν ἡ ζωογονητικὴ ἐνέργεια τοῦ ἡλίου καὶ ἡ ἀναγεννητικὴ δύναμις τῆς ἐμψυχωμένης φύσεως· τὰ δὲ ἀφηρημένα τοῦ πλατωνικοῦ συστήματος ἅπερ ἠθέλησαν νὰ εὕρωσιν εἰς τὴν θρησκείαν ἐκείνην συγγραφεῖς αἵτινες, ὡς οἱ ἴδιοι Ἀλεξανδρεῖς ἢ ὡς ὁ Πλούταρχος μετέφερον εἰς αὐτὴν τὰς ἰδίας αὐτῶν δοξασίας οὐδεμίαν ἔχουσιν ἱστορικὴν βαρύτητα· καὶ εἶνε λύπης ἄξιον ὅτι ὁ θαυμαστὸς ἐκεῖνος ἄνθρωπος ὅστις εἰς τὰ Αἰγυπτιακὰ μνημεῖα ὧν ἀνεκάλυψε τὴν γλῶσσαν εὗρε τὸν τρόπον τοῦ νὰ ἐξελέγξῃ καὶ νὰ ἀναιρέσῃ τὰς ὑποτιθεμένας ἐκεῖνας ἐξηγήσεις ἐχορήγησεν εἰς αὐτάς, εἰς τὸ Αἰγυπτιακόν του Πάνθεον σπουδαιότητα ἣς εἶνε ἀνάξια. Ἰὶ τῷ ὄντι ὑπάρχει παρὰ τοῖς Ἀλεξανδρινοῖς φιλοσόφοις ὅπερ νὰ ἀνακαλῇ τὰς Αἰγυπτιακὰς ἰδέας τοιαύτας οἷας δυνάμεθα ἤδη κατὰ μέγα μέρος νὰ τὰς ἀναγνώσωμεν ἐπὶ τῶν μνημείων; ὅποια σχέσις δύναται νὰ ὑπάρχῃ μεταξύ τοῦ γεννητικοῦ Ἀμμωνος ἢ τοῦ Ἀμμωνος ἡλίου καὶ τῆς θείας μονάδος τῶν Ἀλεξανδρινῶν ἐν ἣ τὸ ὄν εἶνε τοσοῦτον ἐλεύθερον πάσης ἰδιότητος ὠρισμένης, τοσοῦτον ἀνώτερον πάσης ἐννοίας πεπερασμένης, ὥστε δὲν εἶνε πλέον ὄν, ἀλλὰ οὐσία ἄφατος, ἀρχὴ πάσης ὄντοτης ἐκρεύγουσα ὅμως αὕτη ἡ ἰδέα τὴν ὄντοτητα διὰ τῆς ἀφαιρέσεως; αἱ τριάδες κατέχουσι μέγα μέρος ἐν τῇ Ἀλεξανδρινῇ φιλοσοφίᾳ, καὶ αἱ Αἰγυπτιακαὶ θεότητες εἰκονίζονται πολλάκις ἐν σχήματι τριάδος. Ἰὶ ἄλλ' ὅποια ἀληθὴς ἀναλογία δύναται νὰ εὕρεθῇ μεταξύ τριάδων ἀφηρημένων ὡς ἡ ψυχὴ, τὸ πνεῦμα, ἡ μονάς, τὸ ἄφατον, τὸ ἀκατάληπτον, καὶ τῆς ἀπλοῖχης τριάδος τῆς Αἰγύπτου ἣτις ὑπὸ τὰ ὀνόματα τοῦ Ὀσίριδος, τῆς Ἰσιδος καὶ τοῦ Ὄρου παριστᾷ πάντοτε τὸν πατέρα, τὴν μητέρα καὶ τὸ τέκνον; Ἀποδεικνύεται προφανῶς ἐκ τῶν ἀνωτέρω ὅτι ἡ τάξις τῶν ἰδεῶν καὶ τὸ πνεῦμα ἐκατέρων τῶν μερῶν

(1) Σέμων, Ἱστορία τῆς Σχολῆς τῆς Ἀλεξανδρείας, 1°, 66..

(2) Σχάρπος, ἡ Αἰγύπτος ὑπὸ τοῦς Ῥωμαίους, 108

διέφερον ὁλοσχερῶς ἀπ' ἀλλήλων. ἐνδέχεται νὰ ἔγιναν μεταξὺ τῶν μικρὰ τινα δάνεια, ἀλλ' ἡ φιλοσοφία τῆς Ἀλεξανδρείας οὐδὲν οὐσιῶδες ὤφειλεν εἰς θρησκείαν ἢ εἰς διδασκαλίαν ἦσαν τοσοῦτον ἀπλὰί ὅσον αἱ ἰδίαι αὐτῆς ἦσαν μεταφυσικαί·

· Καὶ τὰ μυστήρια τοῦ Ὀσίριδος καὶ τῆς Ἰσιδος, θὰ μοί προτείνωσιν ἴσως, δὲν εἶνε ἄρα δυνατόν νὰ μετέδιδον διδασκαλίαν φυλαττομένην μόνον διὰ τοὺς μυσταγωγούμενους καὶ μᾶλλον ἀφηρημένην τῆς ἐπὶ τῶν τοίχων τῶν ναῶν γεγραμμένης καὶ γεγλυμμένης θρησκείας; διὰ νὰ ἀπκντήσω εἰς τοῦτο περιμένω νὰ ἀποφασισθῇ σταθερῶς ὅτι ὑπῆρξε σύστημα μυστηρίων καὶ μυσταγωγιῶν ἰδιαίτερον τῆς Αἰγύπτου καὶ μὴ εἰσαχθὲν ἐκ τῆς Ἑλλάδος· γνωρίζω ὅτι πολλὰ ἐθρυλήθησαν περὶ τῶν μυστηρίων τούτων καὶ κατὰ πρῶτον παρ' αὐτῶν τῶν ἰδίων Ἀλεξανδρέων, ἀλλὰ πάντοτε ἡμελήθη ἡ βεβαία ἀπόδειξις τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν, καὶ καθ' ὅσον γνωρίζω, ἐπ' οὐδενὸς γνωστοῦ Αἰγυπτιακοῦ μνημείου ὑπαινίσσεται τι περὶ αὐτῶν.

Υπάρχει ἄλλη τις εἰσέτι πηγή παρ' ἧς οἱ Ἀλεξανδρεῖς ἐδύναντο νὰ ἀρυσθῶσι τὰς διδασκαλίας τῆς ἀρχαίας Αἰγυπτιακῆς σοφίας, καὶ αὕτη εἶνε τὰ βιβλία τοῦ Ἑρμοῦ· ἡ πηγή ἦν ἄρθρον, ὡς λέγει ὁ Ἰάμβλιχος ὅστις φέρει τὸν ἀριθμὸν τῶν εἰσημένων βιβλίων εἰς εἴκοσι χιλιάδας τόμων· ἀλλ' ἀμφιβάλλω ἂν ὁ Ἰάμβλιχος εἶδε τοὺς τόμους καὶ ἂν ὁ Ἑρμῆς τοὺς ἔγραψεν. Ἑρμῆς εἶνε τὸ ὄνομα ὅπερ οἱ Ἕλληνες ἐδίδον τῷ θεῷ Θὺτ ὅστις κατὰ τὰς ἐπὶ τῶν Αἰγυπτιακῶν μνημείων εἰκονιζομένης μυθολογικᾶς σκηνᾶς παρίσταται ὡς ὁ γραφεὺς τῶν θεῶν.

Ὁμολογῶ ὅτι συγγραφεὺς πραγματικὸς ἐδύνάτο ἴσως νὰ γράψῃ τὰ βιβλία τὰ φέροντα τὸ ὄνομα τοῦ ἰδιοκεφάλου συγγραφέως· ἀλλ' οὐδὲν ὑπεμφαίνει ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι ἔσχον ποτὲ τοσοῦτον σοφὴν βιβλιοθήκην. οἱ μέχρι τοῦδε εὑρεθέντες ἀναρίθμητοι πάπυροι συνίστανται, ἐνδὲς ἢ δύο ἐξαιρουμένων, εἰς νεκρώσιμα τυπικά, καὶ οὐχὶ εἰς πραγματείας φιλοσοφίας. Τέλος, καὶ ἂν παραδεχθῶμεν ὅτι ὑπῆρξαν ποτὲ βιβλία ἀρχαῖα ἀποδιδόμενα εἰς τὸν Θὺτ ἢ Ἑρμῆν, εἶναι βέβαιον ὅτι οὐδὲν κοινὸν μεταξὺ ἐκείνων καὶ τῶν ὅσα καθ' ὁλοκληρίαν ἢ κατὰ μέρος ἔχομεν ἡμεῖς ὅπερ ἐπλάσθησαν κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς χριστιανισμοῦ· εἶνε δυνατόν, καὶ πιθανὸν μάλιστα τὰ ἑρμητικὰ ἐκεῖνα βιβλία νὰ περιεῖχον ἀρχαίας τινὰς ἰδέας (1), ἀλλ' αὗται πνίγονται εἰς τόσας προσφατοτέρας καὶ μάλιστα πλατωνικὰς ἰδέας, ὥστε σχεδὸν δὲν διακρίνονται ἀπ' αὐτῶν· ἡ Ἀλεξανδρινὴ ἐπομένως φιλοσοφία ἐπρεπε νὰ παραιτηθῇ τῆς παραδόσεως ἐκείνης

ἥτις τὴν κατὰγει ἀπὸ τοῦ θεοῦ Θὺτ αὐτοπροσώπως, δηλαδὴ ἀπὸ τῆς ἀρχαίας ἱερᾶς φιλολογίας τῶν Αἰγυπτίων, καὶ νὰ εὐχαριστηθῇ νὰ ἀνέλθῃ μέχρι τοῦ Πλάτωνος, ἢ τὸ πολὺ τοῦ Πυθαγόρου. Ἄλλ' ὁ Πυθαγόρας καὶ ὁ Πλάτων εἶνε καὶ αὐτοὶ μαθηταὶ τῆς Αἰγύπτου; περὶ μὲν τοῦ Πυθαγόρου οὐδὲν βέβαιον γνωρίζεται· ὁ δὲ Πλάτων, ἂν ἀληθεύῃ ὅτι ἦλθεν εἰς Ἠλιούπολιν, εἰς τοὺς ἀθανάτους τοῦ διαλόγου δὲν φαίνεται νὰ ἔφερεν ἐξ ἐκείνης τῆς πόλεως ἄλλο εἰμὴ μέγα σέβας πρὸς τὴν καλὴν τάξιν καὶ τὴν ἀρχαιότητα τῆς Αἰγυπτιακῆς κοινωνίας, καὶ ἴσως κλίσιν τινὰ πρὸς τὸν συμβολισμόν ἢ ἐνδέχεται νὰ εἶχον ἤδη ἐμπνεύσῃ τὰ μυστήρια τῆς Ἑλλάδος· ὁπότεν ὁ Πλάτων θέλῃ νὰ ἐκφράσῃ τὰς φιλοσοφικὰς τοῦ ἰδέας διὰ συμβόλων μυθολογικῶν, μεταχειρίζεται μύθους Ἑλληνικοὺς καὶ οὐχὶ Αἰγυπτιακοὺς· οὗ φαίνεται νὰ μὴν εἶχε γνωρίσῃ.

Ἐπομένως οἱ Ἀλεξανδρινοὶ φιλόσοφοι δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἔλαβον τὰς παραδόσεις τῆς Αἰγύπτου κληρονομικῶς. Ἄλλὰ τὰς ἔλαβεν ἄρα κατ' εὐθείαν παρ' ἐκείνης; οὐδαμῶς· καὶ ὁ λόγος εἶνε ἁπλοῦς· ὁ λόγος εἶνε ὅτι οὐδεὶς τῶν φιλοσόφων ἐκείνων ἐγνώριζε τὴν Αἰγυπτιακὴν γλῶσσαν καὶ τὴν ἱερογλυφικὴν γραφὴν· διότι ἂν τὰ ἐγνώριζον, θὰ τὰ ἐφάνερωνον εἰς ἡμᾶς· ἢ καὶ ἂν εἶχον τὴν φρόνησιν νὰ σιωπήσωσι, θὰ ἐνομίζομεν ἴσως ὅτι ἔχουν μικράν τινα γνῶσιν αὐτῶν· ἀλλὰ κατὰ δυστυχίαν πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ὠμίλησαν περὶ τούτου, καὶ ἐξ ὧν ὠμίλησαν ἐφάνη πᾶσα ἡ κατὰ τοῦτο ἀμάθειά των· εἶναι ἀπίστευτον εἰς πόσον βαθμὸν οἱ Ἕλληνες τῆς Ἀλεξανδρείας ἔμειναν ξένοι πρὸς τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν γραφὴν τῶν Αἰγυπτίων, καὶ δὲν θὰ ἐδυνάμεθα νὰ τὸ ἐννοήσωμεν, ἂν δὲν εἴχωμεν ἄλλα παραδείγματα περὶ τῆς περιφρονητικῆς ἀποστροφῆς τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ῥωμαίων πρὸς τὴν σπουδὴν τῶν βαρβαρικῶν διαλέκτων. εἶνε δὲ βέβαιον ὅτι ἐκτὸς χωρίου τινος συγνάκως ἀναφερομένου ὑπὸ Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως, καὶ ἄλλου χωρίου ἥττον ἀποδεικτικοῦ, τοῦ Πορφυρίου, δὲν βλέπομεν οὐδεὶς Ἕλληνα συγγραφεὺς νὰ ὑπενόησεν ποτὲ ὅτι τὰ ἱερογλυφικὰ ἐδύναντο νὰ ᾔνε φωνητικά, δηλαδὴ νὰ παριστῶσιν ἤχους, ὅπερ ὁμῶς συμβαίνει κατὰ τὰ τρία τέταρτα· ἡ συμβολικὴ γραφὴ· ἂν καὶ κατέχουσα ὀλιγώτερον τόπον παρὰ ἡ φωνητικὴ ἢ εἰς τὰς ἐπιγραφάς. ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν Ἀλεξανδρινῶν ὡς ἡ μόνη γραφὴ τῶν Αἰγυπτίων. ἡ ψευδὴς αὕτη δόξα εἶνε δόξα τοῦ Πλωτίνου (1) τοῦ Πράκλου (2), τοῦ Πορφυρίου αὐτοῦ τοῦ ἰδίου (3), καὶ τοῦ Ἰαμβλίου (4) ὅστις ὁμῶς καὶ ἔγραφε περὶ τῆς ἐπισότητος τῶν Αἰγυπτίων.

Ἐννοεῖται ὁ λόγος αὐτῆς τῆς τόσον διχθεδομένης ἀπάτης· τὸ συμβολικὸν τοῦτο μέρος τῆς Αἰγυπτιακῆς γραφῆς ἂν καὶ τὸ μικρότερον, ἦν ὁμῶς ἐκεῖ·

[1] Καθὼς παραδείγματος χάριν, ἡ ἰδέα τῆς τιμωρίας τῆς ψυχῆς διὰ τῆς μεταμψυχώσεως [Ἑρμῆς παρὰ Στοβαίου, Β. I, κ 52, σελ. 44]. Ἡ ἰδέα αὕτη εἶνε ὅπως Αἰγυπτιακὴ ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς πολλῆς ἐπαναληφθείσης εἰκόνης τῆς παρυστώσεως τῶν λαίμαργον καταδικασμένων ὑπὸ τοῦ Ὀσίριδος νὰ ἀναγεννηθῇ εἰς σῶμα χοίρου, καὶ ὅπερ ἦν εὐρεσκαταὶ ἱερογλυφικὸν ἐκφράζον τὴν λαίμαργον· Αἱ κατοικίαι τῶν ψυχῶν περὶ ὧν ἀναφέρεται ἐν ἑτέρῳ τεμαχίῳ ἀποδίδονται εἰς τὸν Ἑρμῆν [αὐτ. 61.] Φαίνονται ὡσαύτως ὡς ἔχουσιν σχέσιν τινα μετὰ τῶν κατοικιῶν τοῦ ἄλλου κόσμου τῶν παριστωμένων ἐπὶ τῶν τέρων καὶ εἰς τὰ νεκρώσιμα τυπικά.

[1] Εὐκ. Τ. Γ. 8, 6.

[2] Σχόλιον περὶ τοῦ Τιμαίου, Ἐκδ. Βασιλ. 35.

[3] De vila Pythagore, cap. 11, 13.

[4] De Mysteriorum Egypti.

να δι' οὗ μᾶλλον διακρίνεται αὕτη τῶν λοιπῶν γραφῶν καὶ εἰλάμβανε χαρακτήρα μυστηριώδη· οἱ ἱερεῖς εἰς ὅσα ἐντελῶς ἐνεπιστεύοντο εἰς τοὺς Ἕλληνας ὑπερέβουν τὴν γραφὴν ταύτην, καὶ ἡ φαντασία τῶν Ἑλλήνων ἐπλήττετο, διότι εὗρισκον ἐν αὐτῇ εἶδος γραφῆς μᾶλλον ξένης καὶ μᾶλλον διαφορῆς τῆς ἰδίας τῶν. Ἀλλ' οἱ Ἕλληνες συγγραφεῖς καὶ κυρίως οἱ Ἀλεξανδρινοὶ φιλόσοφοι μὴδὲν λέγοντες περὶ τῶν ἱερογλυφικῶν γραμμάτων ἃ ἦσαν πολυαριθμότερα τῶν ἱερογλυφικῶν εἰκόνων, ἔδειξαν ὅτι δὲν ἦσαν εἰς στάσιν νὰ ἐννοήσωσιν οὐδὲ μίαν γραμμὴν τοῦ ἱερογλυφικοῦ χειμένου, στερούμενοι τῶν πλέον στοιχειωδῶν γνώσεων περὶ τῆς Αἰγυπτιακῆς γραφῆς· πῶς εἶδονατο νὰ ἀντλήσωσιν εἰς τὰς πεφραγμένας δι' αὐτοὺς Αἰγυπτιακὰς πηγὰς καὶ νὰ μεταφέρωσιν εἰς τὰ συγγράμματα τῶν διδασκαλίας αἰτῶνες τῶ ὄντι δὲν εὗρίσκονται εἰς αὐτὰ (1)·

Ἡ Ἀλεξάνδρεια ὁπόταν ἐγένεν Ἀραβικὴ, ἐξηκολούθησε μέχρι τινὸς νὰ ᾖ Ἑλληνικὴ, διότι ἡ Ἑλληνικὴ ἐπιστήμη διέμενεν εἰσέτι κατὰ μέρος μετὰ τῶν Ὀθωμανικῶν λαῶν, καὶ ἀποτελεῖ σχεδὸν ὁλόκληρον τὸν πολιτισμὸν τῶν μετὰ τὴν κατάκτησιν, ὡς λέγει ὁ Κ. Λίβρις. ἡ Ἀραβικὴ ἐπιστήμη ἐξηκολούθησεν κατὰ τι διάστημα καιροῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπιστήμην ἧς ἐγένετο κληρονόμος· κατὰ τὸν 9 αἰῶνα καλίστης τις κατέστησεν ἐκεῖ βιβλιοθήκην ἧς ἡ σύστασις εἶνε θεδαιοτέρα παρὰ ἡ καταστροφή τῆς τῶν Πολεμείων ὑπὸ τοῦ Ὁμέρου. Πρέπει δὲ νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἡ Ἀλεξάνδρεια δὲν ἀναδείχθη ἐστία ἐπιστημονικὴ ὡς τὸ Βαγδάτιον καὶ ἡ Δαμασκός· ἀμεληθεῖσα πρὸς αὐτὴν τοῦ ὑπερτερήσαντος Σταίρου, ἀνηγέρθη καὶ αὖθις ἡ πόλις αὕτη διὰ τοῦ ἐμπορίου, ἔχουσα πάντοτε τὴν θαυμασίαν τῆς θέσιν ὁρελῆθη καὶ αὖθις ἐξ αὐτῆς ἡ Εὐρώπη καὶ αὖθις ἔλαβε παρ' τῆς τὰ ἐμπορεύματα τῆς Αἰγύπτου, τῆς Ἀραβίας καὶ τῶν Ἰνδιῶν ἢ Μασσαλίας, ἢ Βαρκελόνα, αἱ Βρῶμαι, ἢ Φλωρεντία, ἢ Γένουα, ἢ ἐνετία ἔσχον καταστήματα ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ συνωμολόγησαν ἐμπορικὰς συνθήκας μετὰ τῶν Σουλτάνων τῆς Αἰγύπτου.

Διὰ τῆς δυνάμεως ἐκείνης τῆς προσγινόμενης ἐκ τῆς οὐσιωδῶς δεξιᾶς θέσεως ἡ Ἀλεξάνδρεια κατέστη ἐκ νέου ὅπιν καὶ πρότερον ἦν, ὁ δεσμός δηλ. τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως, τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας, ἡ Ἑνετία ὁρεῖται κατὰ μέγα μέρος τὴν σχεδὸν Ἀσιατικὴν φυσιογνωμίαν τῆς εἰς τὰς μετὰ τῆς Ἀλεξανδρείας σχέσεις τῆς. Ἀν ἡ Ἁγία Σοφία τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ὁ Ἅγιος Βιτὰλ τῆς Ραβείνης ἐχρησίμευσαν ὡς ἀρχέτυπα τοῦ Ἀγ. Μάρκου, ἐκεῖναί αἱ παρακείμεναι εἰς τὸν Μέγαν πορθμὸν χαρίεσαι καὶ μεγαλοπρεπεῖς οἰκίαι καὶ ὧν ἡ ἀρχιτε-

κτονικὴ δὲν εἶναι βυζαντινὴ ἀλλ' ἀραβικὴ· Πόθεν ἄλλοθεν δύνανται νὰ προῆλθον εἰμὴ ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείας;

(Ἀκολουθεῖ).

BOMBΥΞ Ο ΠΑΦΙΟΣ.

Βόμβυξ πάριος ὀνομάσθη κάμπη τις μεταξουργὸς ζῶτα ἐπὶ τῶν ἀγρίων δένδρων τῆς ἀνατολικῆς Ἀσίας. Περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς παρούσης ἑκατονταετηρίδος, Ἀγγλος τις, ἰδὼν αὐτὸν ἐν Βαγγάλῃ ὅπου ἐπικαλεῖται Γουσσά καὶ Γούτν-πόκα, ᾗθελσε νὰ τὸν μεταφέρῃ καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην. Μετὰ τριάκοντα ἔτη, ἄλλος τις περιηγητὴς Γάλλος, ἐξερευνὼν τὰ δάση τοῦ ἰδίου ἐκείνου τόπου, παρετήρησε καὶ ἐκεῖνος τὸν βόμβυκα, καὶ ἐπεχείρησε νὰ τὸν εἰσάξῃ εἰς τὴν ἰδίαν πατρίδα· ἀλλ' ἐπειδὴ τότε οἱ πλείοντες μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἰνδιῶν ἠναγκαζόντο νὰ παραλλάξωσι τὸ Εὐελεπὶ ἀκρωτήριον, ὃ διαπλους διήρκεσε περὶ τοὺς ἑνδεκα μῆνας, καὶ μόλις ἔλων δεκαεὶς βόμβυκες ὅταν τὸ πλοῖον ἐνελιμένεν εἰς Βουρδίγαλα. Καὶ πάλιν ἐξ αὐτῶν τρεῖς μόνοι ἐφθάσαν ὕμεις εἰς Παρισίους, καὶ ἀπετέθησαν εἰς τὸ μουσεῖον τῆς φυσικῆς ἱστορίας. Καὶ ἐγένετο μὲν ἡ μεταμόρφωσις, ἀλλὰ καὶ οἱ τρεῖς σκώληκες ἦσαν θήλειες.

Ἀλλὰ, παρὰ τὸ δυστύχημα τοῦτο, ἐπῆλθε καὶ δεύτερον, ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1830 ἔτους. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, πάντες, καὶ ἐπιστήμονες καὶ τεχνῖται, καὶ ἀμαθεῖς, καὶ σοφοί, εἶχον προσηλωμένην ὅλην αὐτῶν τὴν προσοχὴν εἰς τὰ πολιτικὰ συμβάντα τὰ συνταράξαντα τὰ θεμέλια τοῦ Γαλλικοῦ Κράτους. Καὶ χρυσὸν ἄρα ἂν ἐνηθον οἱ σκώληκες τίς εἶχεν ὁρεξιν νὰ σκεφθῇ περὶ αὐτοῦ;

Ἐν τοσοῦτῳ, ἡ χρῆσις τῆς ἐξ αὐτῶν μεταξῆς εἰσῆχθη ἐν Ἀγγλίᾳ, πολλὰ ὑφάσματα κατασκευάζονται ἐξ αὐτῆς, καὶ θεωρεῖται ὡς στερεοτάτη. Ἐπειδὴ δὲ ἡ μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἰνδιῶν συγκαίνωσις κατέστη σήμερον συντομωτάτη, χάρις εἰς τὸν ἀτμὸν καὶ τὴν Αἰγύπτου, ἡ μετακόμισις τῶν παφίων βομβύκων δὲν εἶναι πλέον δύσκολος. Ἀλλὰ, τὸ οὐσιωδέστερον, οὔτε ἡ διατήρησις αὐτῶν εἶναι δύσκολος διότι, ὡς συνειθισμένοι νὰ ἐνδισαίνωνται ἐντὸς δασῶν, δὲν ἔχουσιν ἀνάγκην τροφῆς ἢ καὶ περιποιήσεως ἰδιαιτέρας.

Ἡ τελευταία αὕτη διαβεβαίωσις ἃς μὴ φανῇ παράδοξος. Καὶ ἡ Ἑλληνικὴ καὶ ἡ Ῥωμαϊκὴ ἱστορία ὁμιλεῖ περὶ κάμπης διαιτωμένης ἐκτὸς οἰκιῶν ἐπὶ δένδρων ἀγρίων, διὰ τοῦ προϊόντος τῆς ὁποίας κατασκευάζον ὑφάσματα ἀμφοτέρω τὰ ἔθνη ἐκεῖνα. Οἱ κάτοικοι τῆς Κέας μετεχειρίζοντο τὴν μετὰ τὴν σκωλήκων τρεφομένων ἐπὶ κυπαρίσσων, τερεβίνθων, δρυῶν καὶ μελιῶν καὶ γυνή τις μάλιστα, Παμφυλία τὸ ὄνομα, κατώρθωσε νὰ ἐξυφάνῃ δι' αὐτῆς λεπτοτάτην ἐσθῆτα.

Ἡ εἰκονογραφία τὴν ὁποίαν δημοσιεύομεν παριστᾷ

[1] Εἰς τὴν πραγματείαν τοῦ Ἰερμόλινου περὶ τῶν μυστηρίων τῶν Αἰγυπτίων οὐδὲν ὑπάρχει Αἰγυπτιακὸν εἰμὴ μόνον ὀνόματα τινὰ θεοτήτων.